

18 בפברואר 2024

**התייחסות בנק ישראל בדיון בוועדה למיזמים ציבוריים בנושא: "הצעה דחופה
לסדר היום בנושא: התנהלות בנק ישראל הפוגעת בתחרות הגופים הפיננסיים אל
מול הבנקים"**

בראשית דבריי אדגיש כי בניגוד לכותרת הדיון, בנק ישראל ועובדיו פועלים ללא ליאות לקידום התחרות במערכת הפיננסית.

לאורך השנים האחרונות פועל בנק ישראל ביתר שאת לקידום התחרות במערכת הפיננסית. במסגרת זו נוספו שני בנקים חדשים למערכת, שאת הקמתם מלווה ומעודד בנק ישראל. בנוסף, קודמו רפורמות משמעותיות ביותר וביניהן פישוט יכולת המעבר בין בנקים; רפורמת השקיפות בריביות על אשראי ופיקדונות; רפורמת המשכנתאות; הקמת מאגר אשראי קמעונאי וקידום מאגר אשראי עסקי; מתן האפשרות לחיבור ישיר של פינטקים למערכות של בנק ישראל ושיפור היכולת שלהם להתחרות בבנקים; ועוד צעדים רבים ומגוונים.

בנוסף, פירסם בנק ישראל בימים האחרונים קול קורא לפיו בכוונתו להתוות מדיניות למתן רישיונות לתאגידים בנקאיים, שבמסגרתה יותאמו הרישיון והפיקוח הבנקאי לפעילות המבוקשת ולרמת הסיכונים בפעילות של הגוף מבקש הרישיון. במדיניות כאמור, יקבעו שלוש מדרגות של רישיון בנקאי, זאת בהתאם לסמכות הקיימת של נגיד בנק ישראל בחקיקה לתת רישיונות גם היום. בנוסף, הצוות ימליץ על חקיקה ורגולציה מידתית, המותאמות לגודל ולמורכבות הפעילות של הגופים המבקשים רישיון בנקאי לצורך גיוס פיקדונות ומתן אשראי מתוכם, ובאופן שלוקח בחשבון גם את דרישות היציבות. לגופים אלו תתאפשר גם נגישות לפיקדונות ולהלוואות מוניטריות בבנק ישראל בתנאים המקובלים.

צעד זה יוזיל את מקורות המימון של ספקי האשראי שיקבלו רישיון בנקאי ויאפשר להם להתחרות במערכת הבנקאית בצורה אפקטיבית יותר מה שצפוי להשתקף בהפחתת מחירי האשראי לציבור.

עם זאת, לצד החשיבות של הגברת התחרות, יש לזכור כל העת כי יציבות המערכת הפיננסית בישראל היא מרכיב כלכלי קריטי בחוסן הלאומי של המדינה. היציבות של המערכת הפיננסית היא מרכיב חיוני בביטחון הלאומי שלנו בדיוק כמו ההגנה על הגבולות. הרי נקל לשער כיצד ערעור

היציבות הפיננסית והאפקט ההרסני הנגרר על הפעילות הריאלית, היו משפיעים על היכולת של המדינה לנהל את המערכה הביטחונית הנוכחית.

בהקשר הזה, הצעות שעלו בדיונים קודמים של הוועדה, טומנות בחובן סיכון של ממש והן עלולות להפוך לכדור שלג בעל השלכות הרסניות על היציבות של המערכת הפיננסית. כך לדוגמה ההצעה לפיה יש לאפשר לגופים פיננסיים לקבל פיקדונות מהציבור ולהעמיד מתוכם אשראי ללא רישיון של תאגיד בנקאי ובלא פיקוח ורגולציה בנקאית מתאימה, עלולה לסכן את כספי המפקידים, לפגוע באמון של הציבור במערכת הבנקאית ולהוות איום ממשי על יציבותה של המערכת הפיננסית כולה. הצעה זו מנוגדת לכל סטנדרט בינלאומי החל במדינות המפותחות והיא מסכנת את כספי המפקידים ואת יציבות המערכת הפיננסית.

בהקשר של ההלוואות המוניטריות על חברי הוועדה להבין כי ככלל בנק ישראל לא מממן את פעילותה של המערכת הבנקאית. מקורות המימון העיקריים של הבנקים הם פיקדונות ואגרות חוב המגויסים מהציבור. לעתים כאשר בנק מסחרי יורד באופן זמני אל מתחת לחובת הנזילות שהוא נדרש לשמור הוא מקבל הלוואה ליום אחד כנגד ביטחונות מלאים. ההלוואה הזו לא מהווה בשום פנים ואופן מקור למימון הפעילות של הבנק המסחרי בתחום האשראי.

עם זאת, על רקע מלחמת "חרבות ברזל" ערך בנק ישראל ניתוח במסגרתו זוהתה ירידה ביתרת האשראי לסגמנט העסקים הקטנים והזעירים. על רקע תוצאות הניתוח ובמטרה לתמוך בפעילות הסדירה של שוק האשראי ובפרט לעסקים קטנים וזעירים ולהגביר את הוודאות הפיננסית עבורם החליטה הוועדה המוניתרית לנקוט בצעד ממוקד של הלוואות מוניטריות מוזלות. במסגרת הצעד שננקט, ספק האשראי – בנקאי או חוץ-בנקאי, מעמיד בטוחה מקובלת לבנק ישראל ומקבל ממנו מימון מוזל כנגד העמדת הלוואה מוזלת לעסק קטן או זעיר. הצעד נועד לסייע לעסק להצליח לשמור על שרידותו גם כשהמלחמה תסתיים.

לפי הנתונים של בנק ישראל, טרם המלחמה העסקים הקטנים הטובים ביותר קיבלו הלוואה בריבית של פריים פלוס 1.5%. בתכנית שבנה בנק ישראל העסק הקטן והזעיר קיבל הלוואה בריבית של פריים בלבד. זוהי ריבית מיטבית עבור עסק קטן וזעיר ושיפור מהותי בתנאי האשראי הנוכחיים.

התוכנית השיגה את מטרתה ובמסגרתה הועמדו הלוואות לאלפי עסקים קטנים וזעירים בסכום כולל העומד על כ – 5.5 מיליארדי ₪. למעלה ממחצית מהעסקים שקיבלו הלוואות במסגרת התוכנית הם עסקים שהמלחמה פגעה בפעילותם באופן מיוחד: המחזור שלהם ירד בלמעלה מ – 50% יחסית למחזור בתקופה המקבילה אשתקד.

התכנית שנבנתה היא נייטרלית, ככל הניתן, מבחינת התרומה שלה לספקי האשראי. ספקי האשראי בתוכנית משמשים כמתווכים פיננסיים שמעמידים אשראי בלבד. אין ולא הייתה בכוונת בנק ישראל לתמוך או לסייע לספק אשראי ספציפי בין בנק ובין גוף חוץ בנקאי.

חשוב לציין כי בנקים מרכזיים במדינות מתקדמות בעולם לא מעמידים הלוואות מוניטריות בשגרה לגופים חוץ בנקאיים וזהו המצב גם בבנק ישראל. עם זאת, בנק ישראל והוועדה המוניתרית נקטו בצעד יצירתי והפעילו כלי ייחודי שיאפשר לספקי האשראי החוץ בנקאיים לקחת חלק בתכנית זו במסגרת העמדת הבטוחות הנדרשות לבנק המרכזי.

ניתוח שנערך בבנק ישראל על סמך נתוני חברות כרטיסי האשראי ושיחות עימן, מעלה כי התכנית סיפקה את כל התנאים הנדרשים לחברות אלו לסייע ללקוחותיהן העסקים הקטנים והזעירים, ולהעמיד להם הלוואה בעלות של פריים בלבד ועדיין לשמור על הרווחיות שלהן.

נדגיש כי מובן שקיימת שונות בין הרווח שכל ספק אשראי יניב. שונות זו נכונה גם בין הבנקים השונים וגם בין החברות החוץ בנקאיות. מובן כי בקביעת מדיניות חובתית אין ולא הייתה כל אפשרות לתפור חליפה ייחודית עבור כל ספק אשראי בהתאם למאפיינים שלו.

בכל מקרה, הצעד שנקט בנק ישראל היה מוגבל בזמן – הוא נקבע לשלושה חודשים בלבד; בתחולה שלו – הוא חל רק על עסקים קטנים וזעירים; ובהיקף הכספי שלו. לכן, לצעד הזה אין ולא הייתה כל השפעה על התחרות במערכת הפיננסית. החיבור של צעד זמני שננקט במהלך המלחמה לנושא מבני של תחרות במערכת הפיננסית הוא נטול היגיון כלכלי.

ההצעה לפיה בנקיטת המדיניות המוניתרית תהיה חובה לשקול שיקולי תחרות בעייתית ביותר בלשון המעטה, אינה קיימת למיטב ידיעתנו במדינות מפותחות אחרות והיא פוגעת בעצמאותה של הוועדה המוניתרית. למותר לציין שהגברת התחרות במערכת הפיננסית אינה מצדיקה בשום פנים ואופן פגיעה בעצמאותו של בנק ישראל. עצמאות זו מהווה רכיב יסודי בפעילותן של כלכלות מפותחות בעולם ופגיעה בה עלולה להשליך על חוסנה הכלכלי של המדינה. קביעה זו מקבלת משנה תוקף בתקופה הנוכחית בה המשק הישראלי נתון לבחינה הדוקה מצד הגופים הבינלאומיים וחלקם כבר הדגישו לאחרונה את החשיבות בשמירה על חוזקם ועצמאותם של המוסדות.

הגברת התחרות במערכת הפיננסית היא משימה מתמשכת, שיש לבצעה בנחישות ובהתמדה ותוך זהירות והקפדה שלא לפגוע ביציבות המערכת הפיננסית וודאי שלא לפגוע בעצמאותו של בנק ישראל. שומה עלינו להיזהר לא לשפוך את התינוק עם המים ולקדם מהלכים חפוזים ולא אחראים אשר נזקם רב על תועלתם.

מכלל האמור לעיל עולה בבירור כי הכותרת שניתנה לדיון שבנדון עושה עוול לבנק ישראל ולעובדיו העושים לילות כימים במסירות ובמקצועיות אין קץ לקידומה של כלכלת ישראל. הקביעה המקופלת בכותרת הדיון לפיה בנק ישראל פוגע בתחרות במערכת הפיננסית היא האשמה חמורה וחסרת שחר ובנק ישראל מוחה כנגדה באופן נחרץ.

לצערנו, כותרת הדיון משקפת את סיכום הדיון בנוגע ל"התנהלות בנק ישראל" עוד בטרם החל ועוד לפני שניתנה לאנשי המקצוע של בנק ישראל היכולת להציג את תמונת המצב והניתוח המקצועי מנקודת מבטם.

בנק ישראל והנגיד בראשו, ימשיך לעמוד איתן ולהתריע מעל כל במה כנגד כל ניסיון לכרסם ביציבות הפיננסית ובעצמאות הבנק המרכזי – מרכיבים החיוניים כל כך לחוסן הלאומי של המדינה.